

Економіка та організація інноваційної діяльності

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Економіка та організація інноваційної діяльності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки спеціальностей 051 Економіка.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні, методичні та практичні засади економіки та організації інноваційної діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: Дисципліна «Економіка та організація інноваційної діяльності» – обов'язкова дисципліна циклу професійної та практичної підготовки, тісно пов'язана з дисциплінами «Економіка підприємства», «Маркетинг», «Проектний аналіз», «Організація та планування діяльності підприємства», які вивчаються раніше, а також є базою для вивчення дисциплін «Управління проектами», «Стратегія підприємства», «Обґрунтування господарських рішень та оцінювання ризиків», «Потенціал і розвиток підприємства», «Бізнес-планування», «Конкурентоспроможність підприємства», «Маркетингова товарна політика».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета вивчення навчальної дисципліни «Економіка та організація інноваційної діяльності» є формування знань і навичок раціональної організації та економічного обґрунтування напрямків інноваційної діяльності підприємства з урахуванням сучасних тенденцій інноваційного розвитку економіки.

1.2. Основні завдання навчальної дисципліни «Економіка та організація інноваційної діяльності» є засвоєння студентами загальних принципів проведення комплексного аналізу інноваційної діяльності підприємства; ознайомлення студентів з основними напрямками й методичними основами аналізу інноваційної діяльності підрозділів підприємства; надання системи знань з інформаційного забезпечення аналізу інноваційної діяльності підприємства та досліджуваних процесів й явищ; оволодіння методами економічного прогнозування й моделювання інноваційних процесів в господарській діяльності підприємства; уміння грамотно користуватися методами математичного моделювання для проведення аналізу інноваційних проектів та їх альтернатив; формування навичок проведення комплексної оцінки та аналізу інноваційних проектів підприємства щодо вибору альтернатив; використання методів і форм функціонально-вартісного аналізу інновацій; використання техніко-економічних показників підприємства і методів оцінювання якості продуктових, технологічних та ринкових інновацій; оволодіння методами оцінювання комерційних перспектив інноваційного продукту та економічне і організаційне планування створення нового товару.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми у здобувачів вищої освіти спеціальності 051 Економіка мають бути сформовані наступні компетентності:

Загальні:

- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК 2).
- Знання та розуміння предметної області професійної діяльності (ЗК 3).
- Здатність до адаптації та дії в новій ситуації (ЗК 7).
- Здатність виявляти ініціативу та підприємливість (ЗК 10).

Фахові:

– Здатність виявляти закономірності функціонування сучасної економіки на мікро- та макрорівні (ФК 1).

– Розуміння основних особливостей сучасної світової та національної економіки, інституційної структури, напрямів соціальної, економічної та зовнішньоекономічної політики держави (ФК 5).

– Здатність самостійно виявляти проблеми економічного характеру при аналізі діяльності суб'єктів господарювання, пропонувати способи їх вирішення (ФК 10).

- Здатність застосовувати одержані знання з різних предметних сфер економічної діагностики для формулювання нових теоретичних трактувань і положень, практичних рекомендацій і пропозицій (ФК 12).

- Здатність проводити передпроектний аналіз та застосовувати інструментарій для обґрунтування господарських рішень в умовах невизначеності (ФК 14).

- Уміння аналізувати та вдосконалити структуру організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємства (ФК 17).

1.4. Програмні результати навчання спеціальності 051 Економіка:

- Знати та використовувати економічну термінологію, пояснювати базові концепції мікро- та макроекономіки (ПРН 2).

- Вміти працювати як самостійно, так і в команді (ПРН 9).

- Розуміти та планувати можливості особистого професійного розвитку (ПРН 10).

- Розуміти та самостійно формувати зміст, структуру і висновки наукових та аналітичних текстів з економіки (ПРН 12).

- Вміти аналізувати процеси державного та ринкового регулювання соціально-економічних і трудових відносин (ПРН 14).

- Використовувати нормативні та правові акти, що регламентують господарську та професійну діяльність (ПРН 16).

- Знати та вміти використовувати інструментарій для аналізу середовища діяльності суб'єктів господарювання, розробляти стратегії діяльності підприємства (ПРН 21).

- Вміти приймати управлінські рішення щодо впровадження нововведень та обґрунтовувати джерела їх фінансування у підприємстві (ПРН 22).

- Вміти проводити оцінку вартості підприємства (окремих активів та оцінку бізнесу в цілому), та обґрунтування заходів щодо її підвищення (ПРН 24).

На вивчення навчальної дисципліни спеціальності 051 Економіка відводиться 180 годин / 6 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Тема 1. Сутнісна характеристика інновацій та інноваційних процесів

Поняття новини, нововведення, інновації, інноваційною процесу. Сфера інноваційної діяльності. Основні етапи (наука, дослідження, розроблення, виробництво, використання) та стадії (наука – техніка – виробництво) інноваційного процесу. Моделі інноваційного процесу. Взаємозв'язок окремих видів інноваційних процесів.

Система класифікації інновацій. Практичне значення класифікації інновацій. Виокремлення інновацій за такими ознаками: характер діяльності, технологічні параметри, галузево-функціональний вид діяльності, місце в системі, причини виникнення. Типи інновацій: продуктова, технологічна, сировинна, організаційна, збутова, інфраструктурна. Функції інновацій: базова, поліпшуюча, псевдоінновація.

Життєвий цикл інновацій. Циклічна концепція розвитку інновацій. Поняття інноваційного циклу. Фази життєвого циклу інновацій. Інноваційний ланцюг. Зовнішні та внутрішні чинники, що впливають на життєвий цикл інновацій.

Тема 2. Теоретичні засади та сучасні тенденції інноваційного розвитку економіки

Еволюція інноваційної теорії. Визначення інновацій за Й. Шумпетером. Інноваційні теорії економічного розвитку. Теорія «довгих хвиль» М. Кондратьєва. Роль інновацій в еволюції економічної системи.

Місце та роль інновацій у системі господарювання. Вплив інноваційних процесів на розвиток виробництва. Зарубіжний досвід упровадження інновацій. Інноваційні суспільства. Японський досвід використання технологічних змін. Науково-технічні індикатори Південної Кореї. Інноваційні процеси і командно-адміністративна система управління економікою.

Сучасні світові тенденції розвитку інновацій. Особливості інноваційних процесів в умовах ринкової економіки. Наукомісткість сучасного виробництва. Монополія чи конкуренція в інноваційному процесі? Тенденції інноваційної активності в Україні.

Тема 3. Державне регулювання та підтримка інноваційної діяльності

Інструменти державної підтримки інноваційної діяльності. Мікроекономічні причини необхідності державної підтримки інноваторів. Класифікація інструментів державної підтримки інновацій. Політика оподаткування інноваторів. Прискорена амортизація як метод регулювання оновлення виробництва. Сфери застосування державного впливу на інноваційні процеси. Прямі та непрямі методи сприяння розвитку інноваційної діяльності з боку держави. Підтримка державою малого бізнесу як чинник інноваційної політики.

Правові аспекти охорони інтелектуальної власності. Інтелектуальний продукт. Теоретичні передумови авторського права. Об'єкти та суб'єкти авторського права. Види і типи об'єктів інтелектуальної власності. Промислова власність. Об'єкти промислової власності. Патент як засіб охорони об'єктів промислової власності.

Тема 4. Інноваційна політика підприємства

Сутність та складові елементи інноваційної політики підприємства. Змістовна характеристика інноваційної політики. Місце інноваційної політики підприємства в загальній стратегії розвитку. Складові елементи інноваційної політики підприємства. Чинники впливу на формування інноваційної політики підприємства.

Розроблення інноваційної стратегії. Зв'язок інноваційної стратегії підприємства з загальною стратегією розвитку. Принципи її формування та впровадження. Стратегічний план підприємства, його розділи. Елементи стратегічного вибору: генеральна мета, основні цілі, стратегії, завдання і програми.

Види інноваційних стратегій та їх співвідношення. Наступальна, захисна, імітаційна, залежна, традиційна, «за нагодою» стратегії та їх сутність. Співвідношення різних типів інноваційних стратегій. Процес впровадження інноваційних стратегій. Умови та методи реалізації стратегій.

Тема 5. Управління інноваційними процесами

Об'єктивна необхідність і поняття управління суб'єктами інноваційної діяльності. Функції управління інноваційною діяльністю. Організація управління інноваційною діяльністю. Особливості організації управління дослідженнями, розробками та впровадженням інновацій.

Сутність оперативного менеджменту інноваційної діяльності та її контролю. Проблеми та завдання оперативного менеджменту на всіх стадіях життєвого циклу інновацій. Інформаційна база та її ефективне використання.

Роль організаційних структур в управлінні інноваційними процесами. Особливості організаційних структур управління інноваційною діяльністю (лінійно-функціональні, матричні, дивізіональні, штабні). Принципи та етапи процесу побудови організаційних структур управління інноваційною діяльністю. Обґрунтування вибору організаційних структур управління інноваційною діяльністю на стадіях життєвого циклу інновацій.

Тема 6. Управління інноваційним розвитком підприємства

Економічні передумови управління інноваційним розвитком підприємства. Аспекти розвитку підприємства. Інноваційна стратегія як ефективний засіб управління розвитком підприємства. Особливості управління пошуком (формуванням) цільових ринків для інноваційного розвитку господарюючих суб'єктів.

Концепція управління інноваційним розвитком підприємств. Два типи ринкових стратегій функціонування господарюючого суб'єкта: стабілізаційні і розвиваючі. Шляхи розвитку суб'єктів господарської діяльності й економіки країни: екстенсивний, інтенсивний

науково-технічний, інноваційний науково-технічний. Принципи функціонування підприємства, що стало на інноваційний шлях розвитку. Структура методів, що застосовуються на макrorівні управління інноваційним розвитком господарюючих суб'єктів, та регулюючих механізмів. Функції управління інноваційним розвитком на мікрорівні.

Структура організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємства. Система прогнозування і планування розвитку. Складові системи мотивації: мотивація підприємництва, мотиви розвитку виробництва, мотивація праці, мотивація споживання. Система організації.

Тема 7. Організаційні форми інноваційної діяльності

Ринкові суб'єкти інноваційної діяльності. Інноваційне підприємство як суб'єкт господарювання. Інституційні форми інноваційного підприємства. Види підприємств, які беруть участь в інноваційних процесах (малі підприємства – обслуговуючі підприємства, проектні бригади, інжинірингові підприємства). Специфіка венчурного бізнесу. Інноваційні підприємства в Україні.

Організаційні форми інтеграції науки та виробництва. Зв'язок інновацій, досліджень та виробництва. Формування та функціонування нових організаційних структур: науково-технологічні парки, науково-промислові консорціуми, технополіси, підприємства-інкубатори, стратегічні альянси. Форми технологічної кооперації.

Тема 8. Особливості створення інновацій і формування попиту на них

Сутність попиту на інновації та засоби його відображення. Попит як один з чинників формування інновацій. Напрями аналізу попиту. Закон попиту. Табличне, графічне та аналітичне зображення попиту.

Умови, за яких інновація стає товаром. Формування попиту на інновації. Засоби ідентифікації продукції. Три групи нового товару. Інноваційна продукція. Система планування та організація створення нового товару (роботи, послуги). Етапи планування. Генерація ідей. Перевірка концепції. Пробний маркетинг.

Чинники попиту на інновації. Види попиту. Особливості чинників попиту на нововведення. Внутрішні чинники попиту. Зовнішні чинники попиту. Види попиту (потенційний, негативний, прихований, повноцінний, нерегулярний та ін.). Вплив чинників на зміну попиту на нову продукцію.

Тема 9. Моніторинг інновацій та інформаційне забезпечення інноваційної діяльності

Моніторинг інновацій як основа цілеспрямованого новаторства. Вивчення споживачів товару-інновації. Аналіз умов конкуренції і рівня науково-технічного потенціалу підприємства. Вивчення товару-новації. Джерела інформації для розроблення нових продуктів.

Джерела інноваційних можливостей за П. Друкером. Несподівані події для підприємства чи галузі. Невідповідність фактичної реальності уявленням про неї. Інновація, викликана потребою технологічного процесу. Зміни у сприйняттях та значеннях. Нові знання.

Патентний пошук. Галузеві та тематичні покажчики. Тематичний пошук. Нумераційний пошук. Іменний (фірмовий) пошук. Процес формування блоків підготовки і оброблення вихідної інформації.

Тема 10. Фінансування інноваційної діяльності

Характеристика різних видів фінансування інноваційних процесів. Внутрішні та зовнішні джерела фінансування. Обґрунтування конкретних джерел фінансування інноваційних процесів та врахування ризиків, які можуть виникнути під час фінансування.

Причини виникнення та використання ризикового (венчурного) фінансування. Засоби страхування, які використовують ризикові інвестори. Переваги та недоліки венчурного фінансування.

Необхідність лізингового фінансування інноваційної діяльності. Функції лізингу. Об'єкти лізингу. Види лізингу. Переваги та недоліки лізингового фінансування. Склад лізингових платежів.

Тема 11. Оновлення техніко-технологічної бази підприємства

Техніка і технологія як складові техніко-технологічної бази підприємства. Еволюційна та революційна форми НТП. Технологія. Типи технологій за рівнем їх мінливості: стабільна технологія, плідотворна технологія, мінлива технологія. Поєднання життєвих циклів попиту, технології та товару за різних типів технології. Відмінності між виробничими технологіями і технологіями обслуговування.

Технічний розвиток і показники технічного рівня підприємства. Форми технічного розвитку підприємства. Основні показники технічного рівня підприємства: ступінь технічної оснащеності праці; рівень прогресивності технології; рівень механізації та автоматизації виробництва; технічний рівень устаткування.

Відтворення і вдосконалення техніко-технологічної бази підприємства. Підтримання технічного рівня виробництва. Коефіцієнт економічної ефективності капітального ремонту об'єкта. Коефіцієнта ефективності витрат на капітальний ремонт і модернізацію. Розроблення і впровадження нових технологічних процесів. Етапи технічної підготовки виробництва. Особливості та переваги лізингу в оновленні технічної бази підприємства.

Тема 12. Інноваційний проект: обґрунтування та реалізація

Сутність інноваційних проектів та їх зміст. Основні елементи інноваційного проекту. Учасники інноваційного проекту. Підтримуючі структури проекту. Класифікація інноваційних проектів. Етапи здійснення інноваційного проекту. Принципи управління інноваційними проектами.

Зміст і етапи розробки концепції інноваційного проекту. Методи генерування і формування інноваційної ідеї. Структуризація інноваційного проекту. Побудова «дерева цілей». Види невизначеності й інвестиційних ризиків.

Система планів інноваційного проекту. Продуктово-тематичний план інноваційного проекту. Об'ємно-календарний план інноваційного проекту. методи сіткового планування й управління (СПУ). Техніко-економічний (ресурсний) план. Завдання складання бюджету інноваційного проекту. Способи фінансування інноваційного проекту. Бізнес-план інноваційного проекту.

Тема 13. Комплексне оцінювання ефективності інноваційної діяльності підприємства

Принципи оцінювання економічної ефективності інноваційних проектів. Об'єкт вимірювання ефективності. Два види ефекту: мікроекономічний та макроекономічний підхід.

Основні показники економічної ефективності інноваційних проектів. Термін окупності. Облікова норма прибутку. Процес дисконтування. Показник чистої теперішньої вартості. Індекс прибутковості. Внутрішня норма прибутковості.

Соціальні результати, які оцінюються економічною мірою. Показники соціально-економічного ефекту. Правило тотожності корисного результату при соціально-економічному оцінювання. Класифікація та правила визначення суми економічних збитків.

Тема 14. Комерціалізація результатів інноваційної діяльності

Маркетингові дослідження інноваційного попиту. Критерії вибору ринків збуту продукції. Маркетингова стратегія завоювання ринку збуту продукції. Матриця Хамела-Прахалада. структурні складові інноваційного маркетингу.

Обмін науково-технічними досягненнями та різними об'єктами інтелектуальної власності. Горизонтальний трансферт інтелектуальної власності. Вертикальний трансферт інтелектуальної власності. Форми, з допомогою яких можна придбати результати інтелектуальної діяльності на світових ринках. Зміст і рівні «технологічної піраміди».

Етапи комерціалізації інтелектуальної власності. Способи комерціалізації інтелектуальної власності. Ліцензування як спосіб комерціалізації інтелектуальної власності. Договір комерційної концесії (франшиза). Лізинг.

3. Рекомендовані джерела інформації

1. Амоша О. І., Качура С. М., Щетілова Т. В. Механізми переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: монографія. Донецьк, 2002. 107 с.
2. Вовк Л. В., Пузирьов С. О. Актуальні аспекти розвитку інноваційного підприємництва в аграрній сфері України. Агросвіт. 2016. № 20. С. 44 – 48.
3. Гмиря В. П. Державна підтримка фінансування аграрного виробництва України/ Фінансовий простір/ URL: <https://fp.cibs.ubs.edu.ua/files/1603/16gvpravu.pdf>.
4. Гончаренко О. В. Інституціональні аспекти реалізації інноваційних пріоритетів розвитку агропромислового виробництва. Економіка. Управління. Інновації. Сер. Економічні науки. 2016. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2016_1_5.
5. Готра В. В. Еволюція наукових поглядів на сутність поняття «інновація» та її особливості в агропромисловому комплексі. Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка. 2014. № 3. С. 73 – 75.
6. Данілішин Б. Нова державна підтримка агропромислового комплексу – шлях в нікуди. URL: https://lb.ua/economics/2016/04/07/332278_nova_derzhavna_pidtrimka.html
7. Дацій О. І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України. К.: Ін-т аграр. економіки, 2004. 426 с.
8. Державна підтримка як невід'ємний механізм економічного зростання. Інституційні чинники розвитку підприємницьких структур: колективна монографія / за ред. О. О. Непочатенко. Умань: СПД Сочінський, 2013.
9. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року / Кабінет Міністрів України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-n>.
10. Економіка та організація інноваційної діяльності: підручник / за ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенка. Вид. 3-є, переробл. і допов. Київ: Центр навч. літер., 2007. 662 с.
11. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р. – № 40-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2002. – № 36. – С. 266 – 269.
12. Зянько В. В. Інноваційне підприємництво: сутність, механізми і форми розвитку: монографія. Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2008. 397 с.
13. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: проблеми, концепції, методи. Суми: ВТД «Університетська книга», 2003. 504 с.
14. Інноваційна модель економіки: правові та методологічні засади проведення експертизи інноваційних проєктів: монографія / за ред. Ю. П. Доценка. Київ: МП «Леся», 2006. 196 с.
15. Йохна М. А., Стадник В. В. Економіка і організація інноваційної діяльності: навч. посіб. Київ: Академія, 2005. 400 с.
16. Калачова І. В., Шубравська О. В., Прокопенко К. О. Інноваційна діяльність сільськогосподарських підприємств: перешкоди та напрямки розвитку. Статистика України. 2013. № 1. С. 10 – 16.
17. Кініоро І. М. Проблеми та перспективи інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2014. Вип. 1. С. 120 – 126. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchetei_2014_1_17.
18. Лупенко Ю. О. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності в аграрній сфері України. Економіка АПК. 2014. № 12. С. 5 – 11.

19. Мазнев Г. Є. Інноваційна діяльність як фактор підвищення ефективності агровиробництва. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2016. № 2. С. 36 – 47.
20. Малік М. Й., Нужна О. А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія. Київ: Інститут аграрної економіки, 2007. 270 с.
21. Матюшенко І.Ю. Передові виробничі технології – ключ до якісної трансформації і зростання високотехнологічного експорту України до 2030 року / І. Ю. Матюшенко, Д. М. Костенко //БізнесІнформ. – 2016. – № 3. – С. 32-43.
22. Наукові основи агропромислового виробництва в зоні західного регіону України / за ред. М. В. Зубець. Київ: Логос, 2004. 506 с.
23. Науково-технологічна та інноваційна політика: основні механізми формування та реалізації / за ред. Б. А. Малицького. Київ: Фенікс, 2005. 248 с.
24. Непочатенко О. О. Планування діяльності підприємств: навч. посіб. Київ: КиМУ, 2014. 448 с.
25. Нестерчук Ю. О. Інтеграційні процеси в аграрно-промисловому виробництві: монографія. Умань: Видавець «Сочінський», 2009. 372 с.
26. Павлова Г. Є. Інноваційний розвиток аграрного сектора національної економіки: теоретичні засади, методологія, механізми управління: монографія. Київ: ТОВ ДКС Центр, 2015. 354 с.
27. Покропивний С. Ф., Новак А. П. Ефективність інноваційно-інвестиційної діяльності. Київ: КНЕУ, 1997. 184 с.
28. Полегенька М. А. Особливості інноваційної діяльності в агропромислових підприємствах України. Агросвіт. 2017. № 6. С. 49 – 54.
29. Поліщук Н. В. Види ефектів інноваційної діяльності підприємств. URL: http://www.rusnauka.com/1_NIO_2011/Economics/78180.doc.htm.
30. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємства у транзитивній економіці: монографія / за ред. С. М. Ілляшенко. Суми: Університетська книга, 2005. 582 с.
31. Проект «Стратегії інноваційного розвитку України на 2010 – 2020 роки в умовах глобалізаційних викликів» / Комітет з питань науки і освіти Верховної Ради України. – URL: <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/doccatalog/list?currDir=48718>.
32. Прутська Т. Ю. Інституційне забезпечення розвитку підприємництва в аграрній сфері. Економіка АПК. 2015. № 2. С. 93 – 100.
33. Пугач А. М. Сучасний стан інноваційного розвитку аграрного ресурсного потенціалу України. Інвестиції: практика та досвід. 2015. № 18. С. 121 – 124.
34. Саблук П. Т. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституціональний аспект: монографія. Київ: ННЦ ІАЕ, 2010. 704 с.
35. Семиноженко В. П. Теоретико-методологічні засади інноваційного розвитку. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. Сер. Економіка та менеджмент. 2016. № 9. С. 12 – 20.
36. Сіренко Н. М. Управління стратегією інноваційного розвитку аграрного сектора економіки України: монографія. Миколаїв, 2010. 416 с.
37. Сіренко Н. М., Мельник О. І. Інноваційне підприємництво як складова стратегії розвитку аграрного сектора економіки. URL: <http://www.sworld.com.ua/simpoz2/105.pdf>.
38. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Мессель-Веселяка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2012. 182 с.
39. Транченко О. М. Бізнес-планування: навч. посіб. Бровари: Видавець «АНФ ГРУП», 2014. 568 с.
40. Управління інноваціями в сучасній організації / за ред. В. А. Евтушевського К.: Нічлага, 2006. 359 с.
41. Чорна М. В., Глухова С. В. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємств: монографія. Харків: ХДУХТ, 2012. 210 с.
42. Ширма В. В. Вплив результатів інноваційної діяльності підприємств галузі рослинництва на рівень ефективності їх господарювання. Економіка АПК. 2014. № 9. С. 81 – 86.

43. Шпикуляк О. Г., Грицаєнко М. І. Розвиток інноваційної діяльності в аграрній сфері : менеджмент та ефективність: монографія. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 424 с.
44. Янковська О. І. Особливості інновацій у сільському господарстві. URL: http://archive.nbu.gov.ua/e-journals/eui/2010_2/10yaoiicg.pdf.